

סימן ז

בגדר דין לחם משנה

בס"ד, מתוך דרשה לשבת הגדול תשס"א לפ"ק.

הנה נבוא בזה בס"ד לברר שורש ויסוד הדין של לחם משנה בשבת ויום טוב. ובאנו לזה על ידי מעשה שהיה, באשר נשאלתי זה עתה מחבורת אברכים יקרים פה שבונתינו הק' אשר נסעו למרחקים לדבר מצוה, ובאשר הניעו לשם מצאו כי אין לחם אלא ב' חלות שלימות בלבד, וכל השאר נתפורר לחם. ונפשם בשאלתם, בדת מה לעשות לענין לחם משנה, האם לקחתם לליל שבת או לסעודת היום של שבת, או לרעוא דרעיון. ובס"ד אמרנו לברר הילכתא הדין הדק היטב בס"ד, והקב"ה ינחילנו במעגלי צדק לבוין לאמיתתה של תוה"ק אבי"ר.

א

א) ואפתח במקור הדברים, הנה בגמ' (שבת דף קי"ז ע"ב) איתא, אמר ר' אבא בשבת חייב אדם לצעו על שתי ככרות דכתיב לחם משנה. והנה בפשטות חייב זה אינו אלא מדרבנן, משום סמך וזכר לירידת המן כפול בערבי שבתות, וכמבואר בתוס' (פסחים דף קט"ז ע"א ד"ה מה). וכן מבואר הטעם בדברי הרי"ף ז"ל (פסחים דף קט"ז ע"ב) וברא"ש ז"ל (שם סימן ל'), וכ"כ הריטב"א ז"ל בחידושו (שבת דקי"ז ע"ב). ולפ"ז לכאורה מבואר דדין לח"מ אינו אלא סמך מדרבנן. וכלשוננו הזהב של שו"ע הרב ז"ל (בסימן רע"ד סעיף ב'), דכתיב בזה"ל, וחייב כל אדם לצעו על שתי ככרות שלמות אחד אנשים ואחד נשים וסמך לזה שנאמר לקטו לחם משנה וגו' עכ"ל. והנה יומר מזה מבואר צמגן אברהם (סימן רנ"ד ס"ק כ"ג) דלחם משנה אינה חובה כל כך, ולכן פסק דאין להחיל מהדליקה בשבת לחם כדי לקיים צו מנות לחם משנה, יעוי"ש"ה.

ב) מיהו מדברי הטו"ז ז"ל בהל' חנוכה (סימן תרע"ח סק"ב) מתבאר דס"ל דלח"מ הוא חיוז מן התורה, דפסק שם, דפת דלחם משנה הוא קודם לנר חנוכה, דלחם משנה לכו"ע הוא דאורייתא, ולכן כל שכן שהיא קודם לנ"ח שאינו אלא מדרבנן יעוי"ש"ה. והנה כי כן העלה בזה מעצמו בספר ערוך

(תפילה פ"ד הערה כ"ד) דסגי בפעם אחת על כל השמות הק', עיי"ש].

ובעת האיר ה' את עיני ומלאתי בזה עוד דברים שהזכיר מרן שליט"א [וצללה"ה] בדרך אגב בתשובתו (בחלק ז' סימן ז') שצידד להוכיח דמועיל אמירת בשכמל"ו אף בהפסק הרצה משעת הצרכה, מהא גופא דכתיב הפוסקים שיאמר בשכמל"ו אחר צרכה שניה שמצרך במקום לוי, ויש לעיין מאי מהני אמירת בשכמל"ו לתקן חשש צרכה שאינה צריכה באמירת צרכה ראשונה על התורה בפעם שניה, כיון דהוי הפסק בקריאת התורה צין הצרכה ראשונה לאמירת בשכמל"ו, אלא שמע מינה דאף בהפסק הרצה מהני אמירת בשכמל"ו לתקן החשש צרכה לצטלה, עכמו"ד. ומסייע לזה מדברי האשל אברהם הנ"ל, עיי"ש בארוכה. עכ"פ העולה לן מכ"ז, דנקט לנכון דאין צריך לומר בשכמל"ו אלא אחר גמר הקריאה, וכדיארנו למעלה בס"ד.

אך אחתי מסתפק"ל בזה, דאי נקטינן דיאמר כאן הכהן בשכמל"ו אחר הצרכה שצריך על הקריאה במקום לוי, וזה יעלה לו לתיקון גם על הצרכה אשר צריך לפני הקריאה השניה. י"ל אם צריך לומר ב' פעמים בשכמל"ו, כיון דצריך לתקן ב' הצרכות, מספק צרכה לצטלה, דהיינו גם הצרכה שצריך לפני הקריאה, ולפי הנשמע מהדעת קדושים צריך לומר בשכמל"ו על כל שם שהזכיר לצטלה וכנ"ל. וצ"ע לדינא.

וכתבתי כ"ז בתלמיד הדן לפני רבו, ואשמח לשמוע חו"ד מרן רבינו שליט"א [וצללה"ה] על דברינו, ולאורו ניסע ונלך עד ביאת ינון בב"א.

הכו"ח ברגשי כבוד והערצה.

מתתיהו דייטש

[והשיבני מרן רבינו ז"ל תשובתו הצהירה, וכעת היא לו נדפס"ה בשו"ת מנחת יצחק (חלק י' סימן י"ב), ויעוי"ש שהצדיק דברינו שיאמר הכהן בשכמל"ו רק אחר צרכה רביעית שמצרך אחר הקריאה במקום לוי. והאריך שם עוד צענין אמירת בשכמל"ו לאחר זמן, עיי"ש"ה].

השלחן (סימן רע"ד סעיף א') דלח"מ הו' דין תורה ולא אסמכתא בעלמא, וזו"ד דבאמת הך לחם משנה מיותר הוא בקרא, דכתיב ויהי ביום הששי לקטו לחם משנה שני העומר לאחד, והו"ל לכתוב לקטו שני העומר לאחד, ואין זה אלא כפל דברים, ולזה דרשין שזהו ענין צפני עצמו, והכי פירוש, דהלחם של סעודת שבת תהיה משנה עכ"ל. והנה בשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סימן י"ג) כתב דהח"מ ו"ל בחשו' (חאו"ח סי' מ"ו) פשיטא לי' דלח"מ הו' דאורייתא יעוי"ש. והנה לכאורה יש להוכיח כן, מדברי רבינו מנוח ז"ל, שכתב (בפ"ח מחמץ ומלה ה"ו) וז"ל, ואי קשיא לך מאי טעמא גבי לחם משנה מרבינן ימים טובים, ולא מרבינן להו לענין ג' סעודות, טעם הדבר לפי שעל לחם משנה נאמר הוא אשר דבר ה' שבתון שבת קדש, שבתון לרבות ימים טובים, כדאמרינן בעלמא שבתון כל מקום שנאמר זו שבתון שבות וכו', אצל לענין שלש סעודות, ויניחו אותו, הפסיק הענין, ולא כתוב בתלמוד היום, אלא שבת בלבד וכו' עכ"ל. ומשמע מדבריו בהדיא דלפינן לה ללחם משנה מקראי ממש, ומבואר דס"ל דהו' דאורייתא גמור, ודו"ק. הרי מבואר לפנינו בס"ד פלוגתא הפוסקים ז"ל, אי לח"מ הו' מדרבנן או מדאורייתא, וכמשנ"ת.

ב

ג) והנה בעיקר גדר ושורש דין לחם משנה, לכאורה נראה, דמזו"ת היא בשעת הצרכה, דהיינו דהחיוז הוא שצריך לצרך צרכת המוציא דסעודות שבת על צ' ככרות, ולא סגי בצציעה גרידא. וכאשר מוכח כן מלשון רש"י ז"ל, דהנה אהא דאמרו שם בגמ' (שבת דקי"ז ע"ב) חייב אדם לבצוע בשבת על שתי ככרות, פירש רש"י ז"ל, דהיינו צרכת המוציא, יעוי"ש. והנה כי כן מתבאר מדברי החוס' ז"ל (צרכות דל"ט ע"ב ד"ה והלכתא) דכתבו דשבת נכון להחמיר ולצרך המוציא קודם שיחתוך את הפת, שלא תשמט ידו לבצוע קודם שתכלה הצרכה שאז לא יהיה לו לחם משנה עכ"ל. [וכ"ה בשו"ע (סי' קס"ז ס"א) צרמ"א עיי"ש] וצו"כ. ומוכח דעיקר המצוה בלחם משנה הוא שיצרך דוקא על צ' ככרות, ולא סגי בצציעה גרידא, וכאשר עמד בזה בשו"ת להורות נתן (ח"ו סי' ט') עיי"ש.

ד) והלחם ראיתי בספר נימוקי אורח חיים להגה"ק ממנוקאטש זצ"ל (סי' רע"ד סק"א) שהביא מנהגו של זק"ק מרן בעל דב"ח מצאנו ז"ע שהיה אוחז בידו החלה הצ' ג"כ בשעת חתיכתו את הא', כי כן מוכרח לישראל דגמרא, חייב אדם לבצוע על שתי ככרות, היינו בשעת צצוע ג"כ יהיו לפניו צ' ככרות, ולא שיהיה בידו רק בשעת הצרכה בלבד, וכן משמע ברור פשטות לישראל דשו"ע (ריש סי' רע"ד) שאוחז שתייהן בידו ובצוע וכו'. ושוב מביא שם אשר בנו הגה"ק משינאווע ז"ע פקפק ותמה על זה דהא בזה פירש רש"י ז"ל שם בשבת חייב לבצוע, צרכת המוציא, ונראה מזה דלריך הצ' ככרות רק בשעת הצרכה בלבד עכ"ל. והאריך בזה טובא יעוי"ש. ולכאורה לולי דה"ק היה נלענ"ד בישוב דע"ק של רצה"ק מצאנו ז"ע דמחמת הידור וחומרא יתירא החמיר על עצמו שיהיה לח"מ גם בשעת הצציעה, וכדמורה פשטות לישראל דגמ' והשו"ע וכדנחצ"א, ודו"ק. [ועוד נ"ל דעציד הכא משום הא דר' זירא צע אכולא שירותא, וכאשר עוד יבואר להלן].

ה) עב"פ חזינן דנקטי הפוסקים דהעיקר הוא שיהיה לח"מ בשעת הצרכה, ושפיר קא חזינא למחוי' וש"כ רב האל גאון וקדוש אבדק"ק זאנו קלויזענבורג ז"ע שהאריך בזה בשו"ת דברי יצי (חאו"ח סי' קכ"ו) בכ"ז, ובתוה"ד הקשה בזה, לפמש"כ הע"ז (סי' תרע"ח סק"ב) דלחם משנה הו' מן התורה, ואי המצוה על הצרכה, הרי קשה, דהא צרכות אינן אלא מדרבנן, ונו"נ בזה טובא, יעוי"ש. והנה לכאורה י"ל בזה, דבאמת עיקר מצוה לחם משנה, דהו' מן התורה, נאמרה על תחילת הסעודה, ולהכי צריך לבצוע הסעודה על צ' ככרות, ומיהו אחרי שתיקנו חז"ל מצוה צרכות, הוא דאמרינן דחל מצוה לח"מ על שעת הצרכה, דמעשה זה הו"א בפועל התחלת הסעודה, וא"ש.

ג

ו) והנה בספר קצות השלחן להגרא"ח נאה זצ"ל (סי' ל"ז סק"ט וסי' פ"ב סק"ו) העלה דאם אין לחם משנה אלא לבצוע, והוא מחלק פרוסה לכל א' מהמסובין, צריכין המסובין לכוין דעתם וללאח יד"ח הצרכה בשמיעה מהבצוע, ולאכול אח"כ דוקא

וביותר ז"ע בנוגע לנשים, דנקטי הפוסקים שהם חייבות נמי בלח"מ, ומ"מ ראינו אלל הרבה מרבנותה"ק שלא הקפידו על כך שישמעו הצרכה על הלח"מ ולאכול דייקא מהלח"מ.

(ט) והנה הגה"ק מצוטטשטש ז"ל באשל אצרהם (סי' רע"ד) כתב בזה"ל, יוצאים ידי חובת לחם משנה בשמיעה, גם שהצרכה של נהנין אינו יוצא ידי חובתו, ומצרך בפני עצמו, מכל מקום מצוות לחם משנה על הצניעה קודם הנחת האכילה מהני בכך שליחות, ומהני גם קודם נטילת ידים, שהרי יכול לצרך המוציא על פחות מכזית בלא נטילת ידים, ונטילת ידים אינו הפסק, ושייך מיכלל ונטילת ידים בפעם אחת עכ"ל.

(י) ונראה הפוסקים צביאור דבריו הק', דמריהטא דדבריו משמע דאין צריכין כלל לאכול מאותם הלחם משנה, אלא עיקר דין לחם משנה יוצא על ידי מה שהוא שומע הצרכה, ומחדש הכא חידוש רבנא לדינא, דסגי שמיעת הצרכה כדי לצאת דין לחם משנה, אף שהוא בעצמו אינו רוצה לצאת בזה הצרכה, ומצרך אחר כך שוב לעצמו ברכת הנהנין, וא"כ הרי תמוה טובא, דמה מהני לי' שמיעת הצרכה מפי המצרך. וחו הוסיף לתמוה טובא בספר עיונים במשפט (ח"א סי' כ"ג) מאי דמסיק הא"א בלשוננו, דמ"מ מצות לח"מ על הצניעה קודם הנחת האכילה מהני בכך שליחות, ומהני גם קודם נטילת ידים, ותמוה, דאם יוצא לחם משנה על ידי שמיעת הצרכה, א"כ מה צריך שליחות על הצניעה, דמשמע מדבריו דעיקר לח"מ היא הצניעה, וא"כ איך יוצא על ידי שמיעת הצרכה, דאזיה צירוף היא, שמיעת הצרכה, עם שליחות על הצניעה. ושזב האריך לזכר פלוגתא הפוסקים אי לח"מ עיקרה משום כבוד הסעודה, או דין לח"מ נאמר על הצרכה, ומסיק דדברי הא"א דאף שאין אוכל מן הלח"מ, וגם אין יוצא הצרכה מפי הנוצט, מ"מ בשמיעת הצרכה לצד יצא יד"ח, אפילו לפני נטילת ידים, ז"ע. ונשאר בתימה.

(יא) ובעיקר דבריו הק' לכאורה צריך תלמוד טובא, דמאי שליחות שייך בזה, והרי במצוה שבגופו לא שייך שליחות, וכמבואר בקצה"ח (סי' קפ"ב), וכאשר העיר בזה בשו"ת להורות נתן (ח"ו

מפרוסת המוציא שקיבלו מהלח"מ, אבל בלא"ה, דהיינו כשלא יצאו הצרכה מפי הנוצט, [אלא מצרכין לח"כ לעצמם], או אע"פ שיצאו ממנו הצרכה אלא אוכלין מכבר אחר המונה לפניהם, בכה"ג לא יצאו ידי חובת לחם משנה, ולמד כן מדברי שו"ע הרב ז"ל (בסימן קס"ו ס"ג וצסי' תע"ג סכ"ד) יעוי"ש, וכן הביא דמפורש בקרבן נתנאל (פ' ערבי פסחים דף ק"ה ס"ק ה') שאם אין להמסובין לחם משנה לא יצרכו ברכת המוציא בעצמם אלא יענו אמן על ברכת הנוצט ולכוין לצאת ממנו וגם הוא יכוין להוציאם, ואז הוא כאלו כל המסובין היו צוֹטֵעִין על לחם משנה כמו שמוציא הבעה"ב את המסובין בכוס של קידוש ע"י עניית אמן, יעוי"ש היטב בארוכה.

(ז) ולבאורה הנה כי כן מבואר מהא דכתב השו"ע (סי' רע"ד סעיף ג') וז"ל, אין המסובין רשאים לטעום עד שיטעום הנוצט ואם יש לפני כל אחד לחם משנה יכולים לטעום אע"פ שעדיין לא טעם עכ"ל, וכתב עלה במשנ"ב (ס"ק ח') דצדליכא לחם משנה לפני כל אחד צריכין כולם לסמוך על הנוצט. וכ"כ השו"ע בזה (בסי' קס"ו סעי' ט"ו), ובמשנ"ב (שם ס"ק פ"ג) כתב בזה"ל, דאם אין לכ"א מהמסובין לחם משנה הרי הם צריכים לסמוך על הנוצט שיש לפניו לחם משנה ולטעום מאותו לחם ואינם רשאים לטעום קודם לו [דהיינו שירצו לחתוך מהכבר של הנוצט ולטעום קודם לו] עכ"ל. ולבאורה מינה נמי משמע בהדיא דכל המסובין צריכין לסמוך על הנוצט לצאת יד"ח לחם משנה, ולאכול מאותו לחם דוקא.

ד

(ח) ובעתה חל עלינו חובת ציאור, אם אמנם כן הוא הדבר, דאין יוצא חובת דין לחם משנה, אלא אם כן צריך על צ' ככרות ואוכל מהן דוקא. ואם אין לח"מ אלא לפני ראש המסובין, צריך הנוצט לכוין להוציא את כולן, והם צריכין לכוין לצאת ממנו, ויאכלו כולם מהלח"מ שלפני הנוצט, וכנ"ל, ובלא"ה לא יצאו יד"ח לח"מ. וא"כ ז"ע טובא, לאלו הנוהגים לצרך לעצמם ברכת המוציא על הפרוסה שהנוצט נתן להם, איך יצאו יד"ח לח"מ, דהרי עיקרה הוא שיצרך ברכת המוציא עליהם דייקא וכמשנ"ת.

ברכות וצליעת הפת וכנ"ל. והיינו דכי היכא דגם צימות החול איכא הידור ומצוה מן המוצחר לבדך ולצווע על שלימה, לכן הה"נ בשבת, כאשר מצרך על ב' ככרות, [משום חיוצא דלח"מ בשבת], צריך לבדך ולצווע על שלימה, משום הידור מצוה דברכות, [ואפשר דגם משום הידור במצות לח"מ איכא ענין לצווע שלימה], ולפיכך הוא דקאמרי שצווע אחת מהלח"מ ואוכל ממנו.

טו) ומבוארין הכי היטב בלשונות הרמב"ם ז"ל, דהנה צה"ל שבת (צפרק ל'), דקאי רבינו ז"ל בחיוצא דסעודות שבת, סתם צוה וכתב צוה"ל, חייב אדם לאכול שלש סעודות בשבת כו', וצריך לקצווע כל סעודה משלשתן על היין ולצווע על שתי ככרות עכ"ל. ואילו צה"ל ברכות (צפרק ז') דקאי רבינו ז"ל לענין דיני ברכות, שפתח וכתב שם צוה"ל, מצוה מן המוצחר לצווע ככר שלימה וכו', מסיק עלה צוה"ל, בשבתות וצימים טובים חייב לצווע על שתי ככרות, נוטל שתיהן צידו וצווע אחת מהן עכ"ל, ומבואר כוונתו כמו שנמצא בס"ד, דאחי עלה מפאת דיני הידור צה"ל ברכות, דמשו"ה הוא דצריך לצווע בשבת אחת משתי הככרות, כי היכא דצימות החול מצוה מן המוצחר לצווע ככר שלימה, וכמשנ"ת צוה. [ועייין היטב בספר שערי הלכה ומנהג (סי' קמ"ב) מאי דהאריך צוה דדברים נפלאים ע"ש, ודפח"ח].

טז) ובמקרה נראה כי כמו כן מתבאר דדברי השו"ע והפוסקים צוה, דהנה גם השו"ע הביא ב' פעמים להאי דינא דלח"מ בשבת, חדא, צה"ל צליעת הפת (בסי' קס"ו), וחדא צה"ל שבת (בסי' רע"ד). ושפיר יל"פ כמשנ"ת, דצאמת מזל עיקר חיוצא דלח"מ משנה ליכא חיוצא לאכול דוקא מן השלימות, רק מפאת הל' ברכות וצליעת הפת, צריך לצווע אחת הככרות השלימות, משום הידור מצוה, וכדנצא.

יז) ולפ"ז לא קשיא עלן מדברי המ"צ (סי' קס"ו) ק"ק פ"צ וסי' רע"ד ק"ק ח'. דהנה מה שכתב דצליכא לח"מ לפני כל אחד צריכים כולם לסמוך על הצווע, ולאכול מאותו לחם, אין מזה הכרח דאחי עלה משום דינא דלח"מ, אלא כונתו צוה הוא משום דינא דהל' ברכות וצליעת הפת, דכולם זקוקים לככרו של הצווע משום דאיכא מצוה לכתחילה לבדך

סי' ט'), והאריך צוה טובא, יעוי"ש"ה. ותו צריך ביאור דה"ק, שכתב צוה"ל, מ"מ מצוות לחם משנה על הצליעה קודם הנחת האכילה מהני ב' שלימות כו' עכ"ל, ומאי הכוונה צוה, וצ"ע.

ח

יב) ואשר יראה צוה לענ"ד, דהנה הנראה לבאר דעיקר יסוד ושורש דינא דלחם משנה, מצוותה היא משום כבוד סעודה דשבתא, ועיקר קיומה היא, שמהיה עריכת ופתיחת סעודת שבת על ב' ככרות, כלומר שסעודת שבת צריכה להיות ערוך ולהיפתח כאשר מונח לפניו על השלחן ב' ככרות, אבל לעולם אין שום חיוצא לצווע ולאכול דוקא מאותן הלחמים השלימות, אלא שפיר יכול לזרף [בשעת הצרכה] פרוסה אל הני ב' ככרות ולבדך עליהן ברכת המוציא, ולסלק את הב' שלימות, ולאכול רק מן הפרוסה, ושפיר קיים עיקר מצוות לחם משנה, כיון דמיפתח פתח האי סעודתא כד מינה נייחא לפניו על השלחן ב' ככרות שלימות.

יג) ולא תקשי לן מהמתבאר לכאורה דדברי השו"ע והפוסקים (בסי' קס"ו וסי' רע"ד) שצריך לבדך ברכת המוציא על לחם משנה ולאכול מהן דוקא, וכמשנ"ת לעיל בארוכה. דהנה נראה לבאר צוה, דאיכא הכא תרי הלכות, והיינו דהנה מצינו דשנו בש"ס ב' פעמים האי הילכתא דלח"מ בשבת. חדא, אהא דאמרו בגמ' (ברכות דמ"ז ע"ב) דמצוה מן המוצחר לבדך על השלימה, אמרו עלה, דבשבת חייב אדם לצווע על שתי ככרות וכו'. וכן הוצא מימרא זו בגמ' (שבת דקי"ז ע"ב) צה"ל דאיריין החם לענין כבוד סעודת שבת, יעוי"ש"ה. והנה כי כן מצאנו לרמב"ם ז"ל שהציא ב' פעמים חיוצא דלחם משנה בשבת, חדא, צה"ל ברכות (פ"ו ה"ד), ותו צה"ל שבת (פ"ל ה"ט) יעוי"ש"ה.

יד) והנראה צוה, דצאמת מזל עיקר מצות לחם משנה בשבת, סגי כשפתח את הסעודה על ב' ככרות, אע"פ שאינו אוכל מהן כלל, מיהו מזל הל' ברכות, דאיכא מצוה מן המוצחר לבדך על השלימה, והיינו לצווע אותה אח"כ, משום כבוד הצרכה, לכן בשבת שמצרך על ב' הככרות, צריך לצווע עכ"פ א' מהככרות השלימות, משום הידורא דדין

ש'אומר ההגדה, דהיינו צעל הבית, אצל בני הבית יוצאין בשמיעה מצעה"ב, שאף שביום טוב צריך לצנוע על לחם משנה מ"מ כיון שהם יוצאין בצרכת המוציא של צעה"ב הם יוצאים ג"כ בלחם משנה של צעה"ב עכ"ל. דנהי דמצואר הכא צהדיא, דס"ל לרצה"ק ז"ל, דחובה על כולם לצרף על לח"מ, ולכן צריכין כל המסובין ללכת בצרכת המוציא בשמיעה מהצנוע על הלח"מ, [והוא דלא כדעת הא"א הני"ל], אצל אין לנו מכאן הכרח שחובה לאכול מהני ככרות דלח"מ בדוקא. וא"כ לכאורה אין הכרח למש"כ הקצה"ש הני"ל (באות ו') להכריח מדברי שו"ע הרב ז"ל (בסי' קס"ו וסי' תע"ג) דאיכא חיובא גם לטעום דוקא מהלחם משנה, ודו"ק.

(ב) ואולי אפשר לדייק הכי היטב בלשון קדשו של המשנ"ב ז"ל (בסי' רע"ד סק"ב) שכתב צה"ל, וכוון לנהוג שזה שצנוע יכין לפטור בצרכת המוציא כל המסובין וגם יאמר להמסובין שיכוונו ללכת בצרכתו כדי שכולם ילאו בלחם משנה עכ"ל, וכן כתב להלן (בסי' רצ"א ס"ק כ"א) עיי"ש.ה. ולא הקפיד להזהיר נמי בדבריו שיטעמו מאותו הלחם דוקא.

(כא) ומעתה אין לנו כל הכרח מדברי רבותינו השו"ע הרב והמשנ"ב ז"ל, אלא שצריך לצרף על ב' הככרות, לקיים חובת לחם משנה, ואם אין לפני המסובין לחם משנה לכל אחד צריכין כולם לכין ללכת בצרכתה ממי שמצדק על לחם משנה, והיינו דסבירא להו דחובת לח"מ הוא שיהיה לפניו בשעת צרכת המוציא, ולכן צריכין כולם לצרף לצרכת המוציא על לח"מ, או לכין ללכת מהצנוע על הלח"מ, אצל לא מלאנו הכרח בדבריהם שמפאת חיובא דלח"מ צריך לטעום דוקא מהלח"מ. ומיהו מפאת ההידור צה"ל צרכות [ואולי אף הידור משום לח"מ], הוא דאמרו שצריכין גם לצנוע ולטעום מהככר השלם וכמשנ"ת.

(כב) ודאיתנן להכי אולי אפשר לבאר דברי האשל אברהם ז"ל, דכונתו לומר דמהני לחם משנה לכל המסובין בסעודה זו על ידי זה שראש המסובין צריך וצנוע על ב' ככרות, דסבירא לי' דמכיון דהרי אין המנוה לאכול כפול, אלא דעיקר החיוב הוא להכין ולקבוע הסעודה בדרך של כפילות, דהיינו על ב'

ולצנוע על שלימה וכנ"ל. והנה כי כן יש לדייק צהדיא מדבריו שם, דהנה אהא דכתב במ"ב (סי' קס"ו ס"ק פ"ג) דצדליכא לחם משנה לפני כל אחד מהמסובין צריכים כולם לסמוך על הצנוע שיש לפניו לחם משנה ולטעום מאותו לחם משנה, אסבירא לי' שם בשער הנזון (אות ע"א) צה"ל, דאם אין לכל אחד רק פרוסת לחם הרי הם זקוקים לככרו, דהלל מנוה לכתחילה לצרף על שלימה עכ"ל, וזיין לשו"ע הרב ז"ל, עיי"ש.ה. הרי חזינן דאחי עלה משום הידור בצרכות וצניעת הפת, ולאו משום עיקר דינא בלחם משנה, ודו"ק.

(יח) ואמנם כן מצואר צהדיא בלשון קדשו של שו"ע הרב ז"ל (בסי' קס"ו סעיף כ'), דכתב צה"ל, אין המסובים רשאים לטעום עד שיטעום הצנוע, כגון אם הם רוצים לחתוך מן הלחם שצנוע ממנו הצנוע ולטעום קודם שיטעום הוא כו'. ואם כל אחד אוכל מככרו ואין זקוקים לככר שציד הצנוע רשאין לטעום מככרותיהם קודם שיטעום הצנוע מככרו כו'. ובשעת ויום טוב צריך להיות לפני המסובין לחם משנה חוץ ממה שלפני הצנוע, ואז רשאים לטעום קודם הצנוע, שאם לא כן, זקוקים הם לככר שלפני הצנוע ללכת צה"ל ידי חובת לחם משנה, (וגם בחול צריך להיות לפנייהם ככר שלם כמו לפני הצנוע שאל"כ זקוקים הם לככר שלם שלפני הצנוע, שכיון שיש על השלחן פת שלימה אסור לצנוע על הפרוסה כו') עכ"ל. ומצואר ממש כמשנ"ת. ומעתה גם מש"כ רצה"ק ז"ל (בסי' רע"ד סעיף ד') דצדליכא לחם משנה לפני כל המסובין, הם זקוקים לככרו, דיוצאים יד"ח צמה ששומעים ממנו צרכת המוציא שמצדק על לחם משנה ואוכלים מאותו לחם משנה, ומסיק שם, דאם יש לחם משנה לפני כל אחד מהם שאינם זקוקים לטעום מלחם משנה שלפניו יכולים לטעום ממה שלפניהם קודם שטעם הוא ממה שלפניו עכ"ל, נמי איכא להעמיס דע"ק דכוונתו שצריך לטעום מהככר משום ההידור שנאמר בצרכות לכתחילה לצרף ולצנוע את השלימה וכמשנ"ת, ודו"ק היטב.

(יט) ובבמו כן נראה לבאר במש"כ רבינו ז"ל (בסי' תע"ג סעיף כ"ד) צה"ל, כל דברים אלו דהיינו המנוה כו' אין צריכין להביא אלא לפני מי

הראשון של פסח, והרי אינו בוצע כלל מהשלימות, ומאי עדיף טפי לילה שניה מלילה הראשונה, ואדרבא, הרי לילה ראשון הוי מן התורה, ועדיף טפי. אלא על כרחך שמע מינה, דכדי ללכת יד"ח לח"מ סגי במה שהיה מונח לפניו ב' השלימות בשעת הצרכה, ואם מצרך לה פרוסה, שפיר יאז ידי חובתו, ויכול לאכול מן הפרוסה, ומפורש בהדיא כמשנ"ח.

(כה) ולבאוריה הי' אפשר לומר בזה, שלא יבצע פרוסה לאפיקומן כלילה הראשון, [שאינו אלא ממנהג הראשונים ז"ל], וממילא בשעת הצרכה יבצע א' מן השלימות, וישאיר ב' שלימות לליל שני, ושפיר נמצא דגם כליל א' בדרך ובצע על ב' ככרות. מיהו מפורש במשנ"ב (ס"ק ח') שעושה יחך כלילה הראשונה, ואם כן הרי לא נשאר בידו בשעת הצרכה רק ב' ומחצה, ועלה הוא דאמרינן שיצרך ליל ראשון המוציא ועל אכילת מזה וכן הכריכה הכל מן הפרוסה, וב' השלימות ישאיר לליל ב', יעוי"ש. ודוקא כליל ב' הציא המשנ"ב (בס"ק ט') די"א שבזה לא יבצע פרוסה לאפיקומן עד לאחר צרכת המוציא קודם צרכת על אכילת מזה כדי שיצרך המוציא על לחם משנה שלימות יעוי"ש. ומשמע דכלילה הראשונה עכ"פ סגי לי' ללכת יד"ח לח"מ בזה שמונח לפניו ב' שלימות בשעת הצרכה אף שאינו בוצע אותן כלל, ואצ"ל החכמה והדרא דברינו לדוכתא.

(כו) והנה כי כן מפורש נמי בדברי שו"ע הרצ ז"ל בזה, דכתב (שם סעיף ד') וז"ל, מי שאין לו לב' הלילות רק ג' מצות בלדד שמורות כו' יצרך ליל ראשון המוציא ועל אכילת מזה על הפרוסה שפרס ממנה כבר כוית לאפיקומן ויאכל ממנה מהשאר כוית א' להמוציא ועל אכילת מזה וכוית ב' יאכל ממנה בצריכה עם מרור וישתיירו לו ב' מצות שלימות ללחם משנה לליל ב', ולא יבצע פרוסה לאפיקומן כליל ב' עד לאחר צרכת המוציא קודם צרכת על אכילת מזה כדי שיצרך המוציא על לחם משנה שלימות ועל אכילת מזה יצרך על הפרוסה כו' עכ"ל. הרי דפסק בהדיא, דכלילה הא' יבצע המזה השלישית לשנים, ונשאר לו רק ב' שלימות ופרוסה בשעת צרכת המוציא, וחזינן בהדיא, דאע"ג דאינו בוצע ואוכל מן השלימות כלום אלא מן הפרוסה מ"מ יאז שפיר יד"ח לחם משנה כיון

ככרות, וממילא כאשר הצעה"צ הכין וקבע סעודה זו על ב' ככרות שפיר הוציא את כולם יד"ח לחם משנה, אע"פ שהם מצרכים את"כ צרכת המוציא לעצמם על פרוסה, והיינו מכיון שתחילת הסעודה הזאת הרי היתה על ב' ככרות, לכן שפיר סגי בזה לכל המסובין, [ומצאתי דנקיט הכי בפשיטות בשו"ת דברי יציב הג"ל (אות ד') עיי"ש"ה]. ומעתה נראה דהיינו הך מאי דקאמר, דמצוות לחם משנה קודם הנאת האכילה מהני שלימות, כלומר לכיון דנפתחה הסעודה הזאת על ב' ככרות, מהני שפיר, דהבוצע הוא שלוחם של כל המסובין כאן על השלחן לבצוע את הסעודה על ב' ככרות, ומהני שפיר, דמקרי הכא שנערכה והוקצעה סעודה זו על ב' ככרות. ובזה הוא דקא מיפלגי עם השו"ע הרצ והמ"צ ז"ל, דהם ס"ל דעכ"פ צעי כולם לצרך דווקא על ב' ככרות, משום לח"מ, [ולא סגי אשמך הבצוע לבד]. ואיהו ס"ל דגם הצרכה לא מיעכבא היכא שראש המסובים בסעודה זו כבר צירך על ב' הככרות, דהוא הוי כשליחם של כל המסובין בזה שפתח האי סעודתא אחרי ריפתא, וכל המסובין כאן קיימו מצוות לחם משנה.

ו

(כג) והנה אם כי הדברים נראין לכאורה מחודשין טובא, לומר דלקיים מצוות לחם משנה אין צריך כלל לאכול דוקא מהשלימות, ויכול לצרך פרוסה אל הב' ככרות, ולצרך על הככרות והפרוסה, ולהניח את"כ את השלימות ולאכול רק מן הפרוסה, ויאז יד"ח לח"מ בשבת, כאשר נתבאר בארוכה בס"ד. ברם מצאתי לענ"ד ב' הוכחות מונקות לדברים אלו, וכאשר יבואר לפנינו בס"ד.

(כד) וזה יאז ראשונה, הנה כתב הרמ"א ז"ל (סי' תפ"ב ס"א) וז"ל, מי שאין לו ב' הלילות רק ג' מצות יצרך ליל ראשון המוציא ועל אכילת מזה וכן הכריכה הכל מן הפרוסה וב' השלימות לליל ב' עכ"ל. וביארו הפוסקים ז"ל דהא דישאיר ב' השלימות לליל ב' הוא כדי שיהיה לו לחם משנה גם כליל שני של יו"ט שני של גלויות, וכמש"כ המשנ"ב (שם ס"ק ט') יעוי"ש. והנה מקור הלכה זו הוא באצדורה"ש שם אבן ירחי ז"ל, והו"ד בבית יוסף (סי' תע"ה בסופו). ולכאורה תמוה טובא, איך יאז יד"ח לחם משנה כלילה

שהיו צידו צ' שלימות בשעת הצרכה, א"כ הרי מצואר
בהדיא כמשנ"ח בס"ד.

(ח) האמנם מנאמי לפרמ"ג ז"ל דחולק בזה על
דברי השו"ע הרב והמשנ"צ ז"ל, דהנה
כתב (בסי' תע"ה מ"ז ס"ק ה') בזה"ל, יראה לי שאם
אין לו כליל ראשון כי אם שתי מצות שלימות, יניחם
שלימות עד המוציא, דבעינן לחם משנה, דהכין הלכתא
לדין כו', והא דפורסין קודם כהא לחמא עניא
מנהגא הוא כו' ובתלמוד לא נזכר מזה כלום כו', מ"מ
היכא דלא אפשר, ודאי לחם משנה עדיף טפי
וכדאמרן. ועיין סי' תפ"ב מי שאין לו אלא שלש מצות
יניח שתיים לליל צ' ועט"ז ולבוש שם דבעינן לחם
משנה, והיינו נמי שאין פורס כליל צ' עד שיאמר
המוציא תחילה כו', ומש"ה כליל א' יעשה הכל
מפרוסה, היינו גם כן שפורס לאחר צרכת המוציא,
ו"ש יעשה הכל מפרוסה, הכוונה, ממנה זו שפורסה
אחר כך בשעת אכילת מצה, והכריכה תהיה הכל ממנה
עכ"ל. ומצואר דס"ל לפמ"ג דגם כלילה הראשונה לא
יפרוס אלא אחר צרכת המוציא, ודלא כמש"כ השו"ע
הרב והמשנ"צ ז"ל, דכלילה הראשונה יפרוס לפני
הצרכה, ויצרך על הפרוסה עם צ' השלימות, וישאיר
השלימות לליל צ', ורק למחר כליל צ' לא יפרוס לפני
הצרכה, כדי שיהיה לו צ' שלימות בשעת הצרכה
וכדנתבאר. ובאמת טעמא צעי אמאי מיאנו רבותינו
השו"ע הרב והמ"צ ז"ל לפרש בזה כרצונו הפמ"ג
ז"ל, דהרי לפ"ד הפמ"ג ז"ל לכאורה רוחא שמעתתא
טפי, דבזנע גם כלילה הראשונה על השלימה.

¹²³⁴⁵⁶⁷אוצר החכמה

(ח) והנראה לומר דלישנא דהאבודרהם ז"ל אנשיה,
דהנה (בסדר ההגדה עמ' רל"ד,
והו"ד צ"י סוס"י תע"ה) כתב בזה"ל, אם אין לו
אלא ג' מצות לשתי הלילות כתב אבן הירחי שדי לו
בהם, כיצד כשמצרך המוציא ועל אכילת מצה בזנע מן
הפרוסה בלצד ואוכל, וכריכה של הלל עושה מן
הפרוסה, ואינו נוגע בשלימה כלל, נשארים לו שתיים
לליל שניה, יעשה בהם כסדר הזה, עכ"ל. הרי מצואר
בדבריו בהדיא דכשמצרך המוציא בזנע כבר מן
הפרוסה בלצד, משמע שהיא כבר פרוסה לפניו
מקודם, וקשה להעמיס כאן פירושא דפמ"ג בלשון
הרמ"א ז"ל, ולהכי פירשו השו"ע הרב והמ"צ ז"ל,

דאיירי הכא שכבר פירס שלימה אחת לפני הצרכה
וכמשנ"ח.

(ט) ותו נראה לסייע בזה כדברינו בס"ד, מדברי
התוס' ז"ל (פסחים דף קט"ז ע"א ד"ה
מה) דהעלו שצריך לצרך הן צרכת המוציא והן צרכת
על אכילת מצה על הפרוסה, ומ"מ הנריכו שיצרך עוד
צ' מצות אל הפרוסה משום לחם משנה, דהעלו שם
דגם ציו"ט צריך לחם משנה, יעוי"ש"ה. הרי דאע"ג
שאנו בזנע כלל את השלימות יוצא יד"ח לחם משנה,
ומצואר כמשנ"ח.

(ל) וביהו העירני גיסי היקר הרב הגאון ר' יעקב
דוד הלברשטאט שליט"א [רב דק"ק
טשאקאווע פניה"ק], דלכאורה היה אפשר לדחות
הני הוכחות, דאפ"ל שאני כליל הסדר, הואיל שערך
ופתח לערוך את הסדר עם אלו הג' מצות שמונחים
לפניו, ואח"כ בשעת הצרכה ג"כ מצרך עליהם ואוכל
מן הפרוסה [שהיתה מונחת לפניו קודם לכן כשהיא
שלימה], להכי מהני שפיר. והיינו דאח"כ דעמה בשעת
הצרכה אינו בזנע עליהן, מ"מ מיחשבא טפי שהתחיל
בהם את הסעודה, כיון שהיו לפניו בשעת תחילת
הסדר, דזה מקרי כליל פסח כתחילת הסעודה, משא"כ
בשצחות דעלמא, באמת י"ל דצריך דוקא שיזנע את
השלימות בשעת הצרכה, כיון דלא שייכא האי סברא.
[ולא מיסתברא לומר דמונחים לפניו בשעת קידוש,
דבפשטות צרכת המוציא נחשב לתחילת הסעודה,
ודו"ק].

(לא) והנראה לענ"ד לכאורה דאפשר להציא ראייה
לסברא זו, מדברי האליה רבה ז"ל
שהציא הפמ"ג ז"ל (בסי' תפ"ב מ"ז ס"ק ב'), דס"ל
דבאין לו כליל שני אלא צ' מצות, נמי יפרוס קודם
המוציא, ומ"מ יצא יד"ח לחם משנה, אע"ג דבשעת
הצרכה אין לו רק אחד ומחנה, הואיל ותחלה מונחים
לפניו שלימות, שפיר הוי לחם משנה, יעוי"ש"ה. וא"כ
אין מקום להוכיח מהכא לנידו"ד, וכדנתבאר.

(לב) ודיח נראה דאפשר לבאר בזה דברי הרמב"ם
ז"ל (פ"ח מחו"מ ה"ו) דכתב וז"ל, ואחר
כך מצרך על נטילת ידים ונטול ידיו שנית שהרי הסיח
דעתו בשעת קריאת ההגדה, ולוקח שני ריקין וחולק
אחד מהן ומניח פרוס לתוך שלם ומצרך המוציא לחם

מן הארץ עכ"ל. ולכאורה ז"ע, למה הצריך לקחת שני ריקיקין, תיסקי ל"י בפרוסה ומחנה, [אם ס"ל ממילא דל"ז לח"מ צליל פסח]. אבל להג"ל א"ש, דכיון שלוקח תחילה ב' ריקיקין, אע"ג שבזע אחת מהן לפני הצרכה, מהני שפיר, הואיל והיו מונחים לפניו תחלה בשעת תחילת עריכת הסדר וכמשנ"ת.

לוצר החכמה

אכלהו דמנחי קמי' עכ"ל. ומעתה מה שנהגו הרש"ל והשל"ה והגר"א ז"ל לבצוע את שניהם, הוא משום לקיים ההיא דרבי זירא, אליבא פירושא דרשב"א ז"ל, שהיה צוע כל הככרות המונחים לפניו, ומיהו לעולם אין זה משום עיקר דינא דלח"מ, [דבזה שפיר יש לומר דליכא חובה כלל לטעום מהני ככרות], אלא משום כבוד השבת נגעי זה, כלומר דנהי דיוצא יד"ח אף שאינו צוע כלל, מ"מ הוי צע ר' זירא וחומך שתייהן, דמן הראוי לבצוע כל השלימות המונחין לפניו על השלחן, וטעמא דמילתא הוא, משום דהוי כבוד סעודת שבת שלא יהיה מונח ככר שלם על השלחן בשעת סעודתא דשבתא, ודו"ק. [ומפורש הכי בהדיא בחידושי הריטב"א ז"ל (שבת שם) דלפ"ד הרשב"א ז"ל הוי צע ר' זירא כל הלחמין שהיו מונחין לפניו על השלחן, יעויש"ה].

לו) והנראה לסייע דברינו כן, דאף לפירושא דרשב"א ז"ל בהא דר' זירא, אין הכוונה דאחי לפלוג בעיקרא דדינא דלח"מ, ולחדש לן דחייב לבצוע ב' הככרות, אלא אחי עלה רק משום הידור וחיוב מצוה של כבוד השבת, לחמוך ב' הככרות. דהנה הצ"ח ז"ל (ריש סי' רע"ד) הביא ב' הפירושים בהא דר' זירא צע אכולה שירותא, הן פירוש רש"י ז"ל, שחתך פרוסה גדולה, והן פירוש הרשב"א ז"ל שבצע כל הככרות, ומסיק עלה בזה"ל, וכך ראוי לנהוג כשני הפירושים לבצוע פרוסה גדולה שתספיק לו לכל הסעודה, וגם לבצוע שתי הככרות של לחם משנה לחתיכות שיאכלו כל המסובין מהם, ועכ"פ יהא נוהג כן בסעודת צוק, דכבוד יום קודם לכבוד לילה עכ"ל. הרי דנקט דלתרי הפירושים לא נגעי ב' משום עיקר דין לחם משנה, אלא דהוי משום כבוד היום, ונסתייעו דברינו בס"ד, ודו"ק.

לו) וראי' צורה לדברינו, נראה להביא בס"ד, דהנה לפי מה שנתבאר [דענין צניעת ב' הככרות, שנהגו זה הני רבנותא, לאו משום עיקר דינא דלח"מ נגעי זה אלא מחמת כבוד סעודת שבת] נמצא, דאם יהיה מונח על השלחן כמה ככרות, [כלומר יותר מהנצרך ללחם משנה], גם כן יש ענין לבצוע את כולם לפ"ד הרשב"א ז"ל בהא דרבי זירא, כיון דהרי עיקרה הויא ענין של כבוד, שלא יהיה מונח ככר שלם

לג) מיהו איברא, דמדברי רבותינו שו"ע הרב והמשנ"צ ז"ל אנו למדים דלית להו האי סברא, מדכחצו בהדיא, דבאין לו אלא ב' מצות, לא יפרוס לפני הצרכה, משום לחם משנה, וכמו שהוצא דבריהם לעיל (באות כ"ה וכ"ו) עיי"ש. [וחולקים בזה בהדיא על סברת הא"ר ז"ל הנ"ל]. ומכל מקום צלילה הראשונה פסקו דינא יד"ח לחם משנה אע"ג שאינו צוע מהם אלא אוכל מן הפרוסה וכנ"ל, וא"כ הדרא דברינו למקומה, דנשמע מהכא האי חידוש דין, דשפיר יוצא חובה לחם משנה כשמצרך על ב' ככרות ופרוסה, ואינו אוכל אלא מן הפרוסה, וכמו שנתבאר בארוכה בס"ד.

ז

לד) ולבאורה איכא למיפרך טובה על עיקר שורש נח"ח"ח 1234567 דברינו אלו, מהמוצא בפוסקים (בסי' רע"ד) שיטת הרשב"א ז"ל שצריך לחמוך שני הככרות של הלחם משנה, וכי כן נהגו הרש"ל והשל"ה ז"ל, וכן הוא הסכמת הגר"א ז"ל, וכאשר הביא כ"ז במשנ"צ (שם ס"ק ד'), יעויש"ה. ואם כן היאך אפשר לומר סברא כזו שאין חובה כלל במצות לח"מ לבצוע אפילו ככר אחת מן השלימות. [ואף להמבואר דעכ"פ צריך לבצוע שלימה משום הידור צרכות, אבל מדבצע גם השניה, ש"מ דאחי עלה משום דין צניעת לחם משנה].

לה) והנראה בזה, דלא קשיא מידי, דבאמת נראה דלא אחינן הני רבנותא ז"ל עלה כלל משום עיקר דינא דלח"מ, אלא משום חידך מימרא דאמרינן התם בגמ' (שבת דקי"ז ע"ב), רבי זירא הוה צע אכולה שירותיה, ופירש רש"י ז"ל, צע לכוליה שירותיה, פרוסה גדולה ודי לו בזה לאותה סעודה, ולכבוד שבת, ונראה כמחצב סעודת שבת להתחזק ולאכול הרבה. מיהו הרשב"א ז"ל מפרש בזה בזה"ל, דבצע על כל הככרות קאמר, ומשום דקא אמרינן דנקט תרתי וצוה חדא, קאמר הכא ר' זירא צע

הגרש"ז אויערבאך ז"ל דאלה שסומכים על הצווע
לזאת מצות לחם משנה, והם מצרכים אחר כך ברכת
המוציא, שפיר יכולים לסמוך גם על לחם אחר, אם
אמנם אינם יכולים לטעום מן הלחם משנה כו' עכ"ל.
ולכאורה איכא לתמוה טובא, איך יא"ח יד"ח לחם
משנה, כאשר מצרך לעצמו המוציא וגם אוכל מלחם
אחר, ואיך מוציאו הצווע, והרי אין לו ולצווע כלום,
וכאשר הרבה לעמוד על זה טובא בספר עיונים
למשפט (שם), עייש"ה בארוכה. ולהנצחא אולי י"ל,
דחזינן דדין לח"מ הוי דין בסעודת שבת, ועיקרה היא,
היכון ועריכת הסעודה על צ' ככרות, וממילא אם
הצווע פתח אותה הסעודה וצירך על לחם משנה,
שפיר יא"ח כל המסובין צהאי תכא ידי חובת לחם
משנה, ועדיין ז"ע.

ב

(מ) ולדברינו יומחק מאוד מה שהליץ הטו"ז ז"ל
(ציו"ד סי' קע"ח ס"ק ז') ליישב
המנהג שנוהגים מקצת לערוך השלחן בלילי שבת צפת
שלם כל הלילה, וקרא עליהם תגר הלבוש ז"ל
מהמבואר ברמ"א ז"ל (שם) דאסור לערוך שלחן
ולשום עליו מיני מאכל בלילה שלפני המילה משום
דיש צוה איסור משום העורכים לגד שלחן, והשיב
עלה הטו"ז ז"ל צוה"ל, דדוקא בלילה שקודם המילה
שעושים כן למזל התינוק יש צו שייכות העורכים לגד,
כי גד הוא לשון מזל, משא"כ בלילי שבת, שמניחים
הפת לחם משנה, הוא בשביל כבוד השבת, שכבודו
בלחם משנה, ואין צוה משום מזל, ואין צוה איסור
כלל, דהא גם קודם השבת, מיד שמוציאין אותן
מהתנור מניחים אותן על השלחן משום כבוד השבת
עכ"ל. [וע"ע צמג"א ומח"ש (סי' רס"ב ס"ק א')
מש"כ צוה, עיי"ש]. הרי חזינן דאיכא ענין צמ"ח
לחם משנה עם עריכת השלחן לכבוד השבת, ולדברינו
הדברים מאירים.

ג

(מא) ואמתאן מכל זה לנידון דידן, דאין להם אלא צ'
ככרות שלימות לכל סעודות השבת,
לכאורה היה אפשר להורות להם כן, שיצרכו בליל שבת
על צ' השלימות עם הפרוסה, ולאכול רק מן הפרוסה,
וישיירו את השלימות למחר, ושפיר יא"ח יד"ח לחם

על השלחן בשעת סעודת שבת. והנה צאמת כי כן
מפורש בהדיא בספר מעשה רב (הל' שבת סעיף
קכ"ג), שכתב שם, דפעם אחד היו מונחים לפני
הגר"א ז"ל כמה חלות וצנע את כולן, יעוייש"ה
ובהערות שם, דהיינו הך משום דברי הרשב"א ז"ל
הנ"ל, וא"כ נסתייעו דברינו, דאין כל הכרח משיטת
הרשב"א ז"ל שנהגו כמותו הרש"ל השל"ה והגר"א
ז"ל לחתוך צ' הככרות, דלא יא"ח חובת לח"מ אם לא
טעם מהככרות, דשאני התם, כיון דהם לא עשו כן
אלא משום הידור דדברי ר' זירא דהוי צנע אכולה
שירותא וכמשנ"ת. [ומיהו צאמת פשיטא דמשום
מימרא דר' זירא איכא הידור לפתוח גם את כל
הככרות המונחים לפניו על השלחן בשעת סעודת
השבת, אף אלו שלא לוקחין ללחם משנה, ודו"ק].

[אח"ח 1234567]

ח

(לח) ואם כנים הדברים, דעיקר יסוד דינא דלח"מ
הוא משום כבוד הסעודה, דבעי למיהוי
ערוך צ' ככרות, ולכן מהני אף כשאינו אוכל מהם כלל
וכמשנ"ת. כבר נתבאר דאיכא מקום צוה ליישב המנהג
שיש נוהגים לצרך אח"כ בעצמם ברכת הנהנין על
הפרוסה, ומ"מ יוצאים שפיר יד"ח לח"מ, דכל
המסובין בסעודה זו סומכין שפיר על הצווע, כלומר
כיון שהצווע פתח הוי סעודתא על צ' ככרות, לכן
שפיר יא"ח כל המסובין כאן יד"ח לחם משנה. וכאשר
נתבאר לעיל לבאר כן דצ"ק של האשל אברהם ז"ל.
והנה כי כן שוב מלאנו בשו"ת הג"ר טיאה ווייל ז"ל
צו של צעל קרבן נתנאל ז"ל שהאריך צדין זה צמ"ח
(או"ח סי' כ"ו), וכח צמ"ח דכאשר היה בשנת
תקכ"ג אלל אציו ז"ל, ראה שחזר מדבריו [שכתב
דהמסובין צריכין לזאת גם ברכת הנהנין מהצווע,
וכנ"ל (אות ו') עיי"ש], ואף בשבת הניח להמסובין
שיצרכו בעצמן המוציא, ושכן מעשים בכל יום דכל אחד
מצרך המוציא, ופוק חוי מאי עמא דבר, ואין לך ראייה
גדולה מזו עכ"ד, והו"ד בשו"ת להורות נתן (ח"ו סי'
ט'), הרי שכך היה מנהג קדמון כבר דכל אחד מן
המסובין מצרך המוציא ומכ"מ יוצאין יד"ח מלכות
לחם משנה, ולדברינו זה מובן הדק היטב, ודו"ק.

(לט) וגדולה מזו ראיתי בספר שמירת שבת כהלכתה
(פרק נ"ה הערה י"ד) שהביא ממרנא

אוצר החכמה

משנה, והיינו הך ממנ כההיא דסי' תכ"ב, וכפי מה שנמצא לן בס"ד, דמפאת לח"מ אינו חייב לצטע דוקא את השלימות. ואי משום הידור דמנזה לצרך על השלימה משום הידור ומנזה לכתימה, שפיר י"ל דצכה"ג שלא ישאר לו לחם משנה לסעודת היום, עדיף לאכול מן הפרוסה, וסגי בזה שצריך על השלימה, וד"ו מוכרח בההיא דסי' תכ"ב, דפסקינן דבאין לו צליל אי' דפסח אלא ב' מנות ומחנה, יצרך עליהם ויאכל רק מן הפרוסה, וישאר ב' השלימות לצליל ב' ללחם משנה, והה"נ צנידו"ד שפיר איכא למימר הכי, ודו"ק.

יא

(מב) **אמנם** לא מפני שאנו מדמין נעשה מעשה, וזפרט כי שיגרא דעלמא הכי הוא שצריכין לאכול מן הלחם משנה דוקא, ואיכרא כי כן מורה ריהטא וסתימת לשון הפוסקים בזה. ואף כי זכינו לחזק יסוד הצנין ב' עמודים איתנים כנ"ל, מכל מקום להלכה למעשה לא מלאני לצי להורות להם כן. ולכן הוריתי להם לקיים לח"מ צליל שבת בצרכה על כר שלם ופרוסה, ואת ב' השלימות יקחו לסעודת היום של שבת, ויחזיקו אחד מהם וישאר שלם אי' לסעודה שלישית, ובסעודה ג' שוב יצרכו על כר ופרוסה, ושפיר ילאו בשעת הדחק יד"ח לח"מ. וטעמי ונימוקי בזה כדלהלן בס"ד.

(מג) **דהנה** האריכו הפוסקים אי צמנות לחם משנה מעכבא שיהיו שלימות צדוקא, דאפשר דאף לט"ז ודעימי' דמנות לח"מ הוי מן התורה מ"מ סגיא בפרוסות, וצעי שלימות רק משום הצרכה, וצעי שתייהן שלימות משום כבוד. והנה צספר מנחת יעקב (צתשו' סי' י"ב) האריך בזה והעלה דשלימה ופרוסה נמי מקרי לחם משנה לצאת צו יד"ח לח"מ, יעוי"ש היטב שהוכיח כן מכמה דוכתי. ומיהו צשו"ת חתם סופר (או"ח סי' מ"ו), פליג עלי' יעוי"ש, וכן האריך בזה טובא צשו"ת דברי יציב (שם) יעוי"ש. ויש בזה אריכות גדולה צספרי הפוסקים ולא עת האסף כאן. והנה צשו"ת משיב דבר (סי' כ"א) האריך בזה טובא והעלה לדינא דלעיקר מנות לחם משנה שפיר ילא יד"ח אף בפרוסות, ורק משום דרך כבוד צעי שיהיו שלימות, והאריך ליישב מנהג זקינו הגה"ק מוהר"י מוואלאזין ז"ל שהיה נותן למאחרין ב' חתיכות ללחם

משנה, עיי"ש שהאריך בזה. ויחילק בין צא לחם שלם לפניו וחמכו, דתו לא מקרי לחם, לצין צא לפניו חמכו יעוי"ש. וראיתי צשו"ת מנחת יצחק (ס"ג סי' י"ג) דמזכיר לה לענין לח"מ צפת הצאה צכסנין, שהאריך שם אי צריך בזה לח"מ, ומסיק שם לסמוך עלה אף כשלווקת ב' חתיכות פרוסות, יעוי"ש"ה צארכה. והנה כי כן העלה צשו"ת דברי יציב הנ"ל דעכ"פ הך שלמים צלח"מ אינו מה"ת לכז"ע, ורק משום כבוד צעי, שכלצד מדין הצרכה דעדיף צשלם, דרך כבוד הוא לצגי שבת שיהיו שניהם שלמים, יעוי"ש"ה צארכה. ומעתה הרי קיי"ל דכבוד יוס קודם, כמצואר צגמ' (פסחים דף ק"ה ע"א), וצשו"ע (סי' רע"א סעיף ג') עיי"ש, ויעויין שם צמג"א (ס"ק ד') שהוכיח מהצוה"ק (יחזר עמוד קנ"ו) דכבוד לילה עדיף, מיהו כזר כמז שם צמחנה"ש, דדברי הש"ס עיקר צמקום שחולק על הקצלה כנודע, ולא הציאו המ"א כי אס להזדרז צמה דאפשר גם צסעודת לילה עכ"ד, וכ"כ שם הפמ"ג (א"א סק"ד) עיי"ש. וא"כ צנד"ד עדיף שיקחו השלימות לסעודת היום, כיון דענין השלימות הוא משום כבוד כנ"ל, הרי כבוד היום קודם. ופשיטא דסעודת היום קודם לסעודה שלישית, כמצואר בזה צשו"ע וצפוסקים (צסי' רצ"א ס"ה) צארכה, וצפרט להמצואר צרמ"א ז"ל (שם סעיף ג') דאף דמסיק להחמיר ליקח לח"מ צסעודה שלישית, מ"מ הציא דפשוט המנהג להקל לצטע צסעודה שלישית רק צכזר אחד יעוי"ש, ויש אריכות גדולה צכ"ז ואכלמ"י, ועוד חזון למועד אי"ה. ומכ"ז פשוט דסעודת היום קודם בזה לסעודה שלישית. ולכן הי' נלענ"ד בזה דעדיף שישיירו את הצ' ככרות השלימות לסעודת היום וכמשנ"ת. וומיהו עדיף שיצרך צליל שבת ובסעודה ג' לכה"פ כזר אחד שלם, דבזה מהני עכ"פ גם לדעת המנחת יעקב ז"ל וכמשנ"ת.

יב

(מד) **דהנה** צנוגע לחיוב לחם משנה צגשים, הנה מצואר צצ"י (סי' רע"ד) צשם ראשונים ז"ל דחייבות, וכ"כ הפמ"ג (שם מ"ז סק"א) צשם אצודרהס ז"ל, מכיון שגם הן היו צאותו הנס של המן, עיי"ש. וכן פסקו לדינא צשו"ע הרב ז"ל (שם סעיף ב') וצמ"ב (שם סק"א) עיי"ש. ומיהו צתשו' האלף לך

כשאניס שומעין ממנו הצרכה, ואניס אוכלין מהלחם שלפניהם. ואם כי צודאי לכתחילה צריך לזהר שכ"א יצרך בעצמו ויאכל מהלח"מ, מ"מ אולי יש בזה משום ישוב המנהג שלא הקפידו כ"כ על הנשים, וסמכו עלה מחמת שחששו שיפסקו צדיצור, ומחמת שאר סיבות שצדבר, ודו"ק.

יג

(מו) ובזה אבוא עוד, לבאר בהיה עניינא, בזה דנו"ג הפוסקים אי יולאין חובת לח"מ בחלה קפואה, ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ט סי' מ"ג) העלה דמהני, עיי"ש בארוכה. וראיתי בשו"ת שצט הלוי (ח"ו סי' ל"א) שנטה בזה קו להחמיר, כיון דהרי לפי דעת קצת ראשונים צריך לצווע על שניהם, א"כ צריך דבשעת הסעודה תהיה ראיה עכ"פ לאכילה יעו"ש. ולכאורה כוונתו לפירוש הרשב"א ז"ל הג"ל בהיה דר' זירא דצווע אכולה שירותא. והנה לפי מה שביארנו לעיל בס"ד, איכא לעיוני בזה, דהרי להנצבאר אין זה מפאת דין בלחם משנה, אלא מחמת חשיבות דכבוד השבת, קאמר ר' זירא אליבא דפי' הרשב"א ז"ל שיש לצווע שניהם, וולהכי מצריך הגר"א ז"ל לפתוח כל הכרות אפילו יותר מהלח"מ וכמשנ"ת]. ונמצא לן דשפיר סגי לן מעיקרא דדינא לקיים מצוות לחם משנה כשפותח סעודתו על ב' ככרות אף שאינו חותכן כלל, ושפיר יש לומר דכו"ע מודין בזה דליכא חיובא לצווע ב' הככרות כדי לקיים מצות לח"מ, ולכן ל"ז לירד לעומק דבריו, וצ"ע בזה.

יד

(מח) ובב"ב איכא לעיוני במש"כ בספר תשובות והנהגות (ח"ג סי' קע"א) דלפי דעת הגר"א ז"ל ועוד פוסקים ז"ל יש לומר דצודאי אינו רצוי לשאול חלה משכן רק ע"מ לצרך לח"מ, כיון דס"ל דצריכים לחתוך ב' החלות, וא"כ הרי לשיטתם האכילה משניהם שייך לעיקר מצוות לחם משנה, ולכן לא יועיל משאולה, עיי"ש בארוכה. ולדברינו צ"ע בזה, דענין מנהג הגר"א ז"ל לצווע כל הככרות לאו משום שורש דינא דלח"מ נגעי צי, אלא הידור נוסף משום כבוד סעודתא דשבתא, אבל מצות לח"מ קיים שפיר אף באינו חותכן כלל, וא"כ צדאי אפשר לפתוח

שלמה להגר"ש קלוגר ז"ל (סימן קי"ד) האריך למעניתו ליישב ללמוד זכות על הנשים שאין מקפידות בזה, ואפי' עלה מחרי טעמי, חדא, דשאני לח"מ מד' כוסות ומגילה, כיון דהוי רק זכרון על מה שירד כפול ביום הששי והו"ל מצותו צדך שיהיה עדות ואות על מצות שבת, וא"כ הוי כשאר מצות שהזמן גרמא, שנשים פטורות, משא"כ ד' כוסות ומגילה, דעיקר המצוה הוי לזכרון והודאה על הנס עצמו, לכן שייך לומר הטעם דחייבות מפני שאף הן היו באותו הנס. ועוד כתב, עפ"י מה שמבאר בדומן שהיו ישראל במדבר היה המדבר מנחת, ומבאר דנס שלא כדרך הטבע גרע טפי, אם כן צודאי הי' צידו יתצרך למעט בנס שתלמיח להם תבואה במדבר, אף מכיון שהם לא המחינו והתלונונו עליו יתצרך לכך עשה להם נס שלא כדרך הטבע וירד המן מן השמים להראות כמה גרוע אדם זה, ולכן התינה הזכרים שהם הרעמו ולא היו ראויין לנס כדרך הטבע, לכך נחשב זה הנס להם לטובה, דעכ"פ נתן להם מן ולא מחו צרעב, אבל הנשים שלא התרעמו א"כ הם לא נצרכו לנס המן רק היה אפשר להם למעט בנס ולהלמיח להם במדבר כדרך הטבע, לכן אין להם ליתן הודאה על זה, ומסיק דלכך אין נוהגים בזה כאבודרהם, ומנהג ישראל תורה עכתודה"ק, ודפח"ח.

(מה) ביהו איברא, דלהני פוסקים הג"ל (באות ב') דס"ל דלח"מ הוי מן התורה, וילפינן להו מיתורא דקרא וכו"ל, לכאורה לא שייך הני סברות למיפטר נשים. והאמנם יעויין בשו"ת באר משה (ח"ה סי' ע"ה) שהביא דמנהג מרנא החתם סופר ז"ל היה להקפיד מאוד על חובת הנשים בלח"מ, ולהקפיד שיצאו צברכתו, ולא יצרכו לעצמן שוב צרכת המוציא על הפרוסה שמקבלין. וכבר נילאו הפוסקים ליישב בזה שלא ראינו אצל רבותה"ק שהקפידו על הנשים לדקדק בלח"מ, לשמוע הצרכה מהבועע ולאכול דוקא מצותו הלח"מ.

(מו) ברם כבר נמצא דשפיר איכא מקום ללמוד זכות אף כשמצרכים לעצמם אח"כ צרכת המוציא. ויותר מזה נוכחנו לראות בס"ד, דשפיר איכא מקום לומר, דבזה שראש המסובין צווע על שתי ככרות סגי להוציא את כל המסובין בסעודה זו, אף

שניהם, שפיר יש לו לקיים עכ"פ בדרך זה, וכמשנ"ת.

זו

מנו) זאת התורה העולה לן מן המדוב"ר בס"ד. דשורש מצות לחם משנה הוא בעיקרו, שצריך לערוך ולפתוח הסעודה של שבת קודש על צ' ככרות, דהיינו שצרכת המוציא יבדק על לחם משנה, אבל אין חובה לאכול דוקא מאותם הלחמים. ולכן אף אם מצד פרוסה לצ' הככרות בשעת הצרכה, ומניח את השלימות צד, ואוכל רק מן הפרוסה, נמי קיים שפיר חובת המצוה לחם משנה. מיהו מחמת הידור ומצוה לכתחילה צריך לצדק ולצדק עכ"פ אחת מן השלימות, ולאכול ממנה.

ובבמו כן נתבאר לן בס"ד טעמא דמילתא דמנהג רבנן ז"ל שנהגו לפתוח צ' הככרות דוקא, משום כבוד סעודת השבת. וציארו דלדבריהם יש ענין לפתוח כל הלחמים המונחין לפניו על השולחן.

ולבן עכ"פ באופן כנידון דידן, אשר אין לו רק צ' ככרות שלימות לכל סעודות השבת, אפשר לומר דמצי לצדק פרוסה לשתי הככרות, בכל הסעודות, ולאכול רק מהפרוסה. ושפיר מקיים צוה מצות לח"מ. צרם אף דהכרחנו הכי טובא לדינא, מ"מ למעשה אכתי צ"ע טובא צוה.

ואשר על כן נראה, דבנידון דידן, יקחו ככר שלם א' עם פרוסה א' לחם משנה צליל שבת, וכן יעשו בסעודה שלישית. ובסעודת היום יקחו צ' ככרות שלימות, ויצעו אחת מהן, ולהשאיר חלה שלימה א' לסעודה שלישית. וכאשר הארכנו לצאר בטעמא דמילתא בס"ד.

ובתורה"ד נתבאר לן עוד כמה פרטי הלכות נחוצות בקיום מצות לחם משנה, ואלו הן.

א. נחלקו הפוסקים אי חיובה מן התורה או מדרבנן.

ב. עיקר קיום מצוה זו בשעת הצרכה.

ג. נתבאר דדעת שו"ע הרב והמ"צ ז"ל דהמסובין יכוונו לצאת צרכת המוציא מהצדע על הלח"מ כדי לצאת נמי יד"ח לח"מ. ונתבאר לימוד זכות על הנוהגין לצדק בעצמם אח"כ צרכת המוציא על הפרוסה. והראינו מקום

ללמוד זכות אף על הנוהגים אח"כ לצדק ולאכול מן הלחם שלפניהם, ואינם אוכלים כלל מהלח"מ, ומ"מ שפיר י"ל דינא יד"ח לח"מ, הואיל והצדע צדק וצדע סעודה זו על צ' ככרות.

ד. נתבאר לן אי צריך דוקא צ' ככרות שלימות לקיים מצות לח"מ, או דסגי בככר פרוסה. או אפשר דסגי אף צ' פרוסות בלבד.

ה. אפשר לצדק לחם משנה חלה קפואה. [וצשו"ת שצט הלוי נוטה להחמיר].

ו. אפשר לצדק לחם משנה חלה שאולה. [וצשו"ת תשובות והנהגות חידש דלדעת הגר"א ז"ל לא מהני].

והנה כ"ז כתבנו הנלפענ"ד בבירור הילכתא הדין, ויעזור השי"ת שנוכח ללמוד וללמד ולאסוקי שמעתתא אליבא דהילכתא מתוך שפע ברכה והצלחה וכמו"ס לאוריש"א.

מתתיהו דייטש

סימן ח

בנידון נכרי שביבה את האש
במעוה וחור והדליקה בציוו
ישראל האם התבשיל מותר
באכילה

בס"ד, מרצש"ק פרשת ויצא תשס"ה, פציהקת"ו.

נשאלתי בליל שבת קודש דנן מתלמידי הישיבה חק' תורת רפאל פה שבונתנו ת"ו, ע"ד המעשה שאירע אצלם, אשר הנכרי העובד שם בישיבה, כיבה במעוה את האש שמתחת לסיר החמין [משאלענ"ט], ובאשר החלו לרמוז לו על זה, וצעקו עליו למה כיבה את האש, הדליק מחדש את האש. ובאו לשאול אם מותר להם לאכול מתבשיל זה. אם אין בזה משום בישולי עכו"ם ומשום מעשה שבת. והוריתי להיתר, מפני הני טעמים שיתבארו לפנינו בס"ד, וזה החלי בעזרת צורי וקוני.